

Lietuvos pilietybės išsaugojimo klausimas - LR Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Komisijos posėdžiuose

Daiva TAMOŠAITYTĖ

Lapkričio 18-21 dienomis Seime vėl posėdžiavo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir LR Seimo komisija. Pirmadienio darbotvarkėje buvo 2019 balandžio mėnesį priimtų rezoliucijų, Lietuvos pilietybės išsaugojimo klausimai po referendumo ir artėjančių Seimo rinkimų organizavimas užsienyje. Komisijos pirmininko Antano Vinkaus pranešimą apie Komisijos gautus institucijų atsakymus, Komisijos narių pasisakymus apibendrino Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos pirmininkė Dalia Henke. Ji konstatavo, kad yra priekaištaujama, esą kalbama vis apie tuos pačius dalykus, ir kad būtina ekspertizė, kurią atliktų specialistai iš užsienio. Komisijos pirmininkas dr. Rimvydas Baltaduonis pažymėjo, kad yra nemažai klausimų, kurių diskusijos ir sprendimas reikalaus nemenkų pastangų, taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog yra ir teigiamų poslinkių: pasaulio lietuvių atstovai įtraukti į ministerijų veiklą, mokslo tarybą, gerėja įvaizdis svetur, o pasaulio lietuvių apygardos sukūrimas rinkimuose yra instrumentas, kuriuo galima džiaugtis. Ši konkretų pasiekimą posėdžio nariai pasitiko plojimais.

Komisijos pirmininkai Antanas Vinkus (dešinėje) ir Rimvydas Baltaduonis

Komisijos narė Laura Vidžiūnaitė pateikė statistiką pilietybės klausimu. Po jos kalbėjęs Komisijos narys dr. Žygimantas Pavilionis priminė Konstitucinio Teismo neigiamą atsakymą ir pasiūlė „ketvirtą kartą į tą pačią upę nebristi“, o bandyti ruošti kitam referendumui: „Visos partijos rašo programas, kurios virsta Vyriausybės programomis. Reikia daryti realius žingsnius, kad jūsų darbai būtų žinomi Lietuvoje.“ Tai darbas su Švietimo ministerija, kad būtų skirtas didesnis finansavimas, su savivaldybėmis, kurioms reikia padėti. „Turime sukurti sugrįžtančios Lietuvos koncepciją po rinkimų 2021 metais, sutarti dėl formuluotės ir skelbti referendumą; dirbti dvejus metus su gera finansine parama“, – siūlė Ž. Pavilionis. Kadangi Ž. Pavilionis yra vienas Seimo narių, kuris nuosekliai rūpinasi atominės elektrinės Astrave klausimu, jis pasiūlė užsienio lietuviams surengti viešą kampaniją prieš elektrinės veikimą, rinkti parašus, paruošti peticiją Europos Parlamentui reikalaujant nepirkti elektros iš Astravo elektrinės ir ją uždaryti.

Dalia Henke kalboje pažymėjo, jog reikalingas referendumo rezultatų aptarimas: „Pritariu L. Vidžiūnaitės mintims. Mes parodėme, kad esame jėga pasaulyje.“ Kartu ji pabrėžė, kad pasaulio lietuvių priemonės nesikeis, kad svarbu išanalizuoti, kas buvo negerai. D. Henke tikisi URM pateiktų išvadų apie pačių rinkimų procedūrą. Jos nuomone, būtina suskaičiuoti, kiek lietuvių gyvena

užsienyje, nes neaišku, kur „dingo“ išvykę 70 000 Lietuvos piliečių. Taip pat ji pastebėjo, kad mažai pasitikima institucijomis. „Atkūrėme PLB fondą, jau surinkome pradinį kapitalą. Kviečiu tapti steigiamaisiais nariais“, – pasakė D. Henke ir nurodė būtinus tolesnius žingsnius: „Reikia sukviesti teisininkus, politikus, visuomenininkus diskusijoms. Turime susėsti prie stalo ir diskutuoti. Gal tada atsivertų kelias Seimo nariams keisti įstatymus. Antra, kviesti partijų vadovus ir su jais tartis, kaip spręsti mums rūpimus klausimus. Taip pat nepamiršti žiniasklaidos atstovų. Diskusijas rengti pavasarį. Viešinti teigiamas istorijas“.

Komisijos nario Gedimino Karoblio pavaduotoja, Jungtinės Karalystės Lietuvių Bendruomenės pirmininkė Dalia Asanavičiūtė pritarė, kad gerų istorijų viešinimas yra pagrindinis raktas megzti ryšius tarp lietuvių. „Kada valstybėje bus ne baudžiama, o dėkojama už išreikštą paramą?“ – retoriškai paklausė ji. – „PLB laikosi Chartos nuostatų, o šiuo metu svarbiausias uždavinys yra išlaikyti tapatybę. Su tėvais išvykę vaikai neturi galimybės išlaikyti pilietybės. Kita problema – neapsisprendimas dėl „Brexit“ ir ES kaip vieningo darinio supratimo nebuvimas. Matau ir teigiamą pusę – atsidaro poreikis į darbotvarkę įtraukti pilietybės klausimą. Didelis praradimas Lietuvai tas, kad 2012 metais 308 asmenys, 2016-aisiais – 456, 2017 m. – 602 ir 2018 m. – 712 LR piliečių paprašė

Anglijos pilietybės. Todėl būtina sustabdyti dvi pilietybes turinčių žmonių baudimą. Priėmėme sprendimą kreiptis į Prezidentą, Seimo Pirmininką, Ministrą Pirmininką, kad būtų išimties tvarka sudarytos sąlygos išlaikyti pilietybę.“ D. Asanavičiūtė pridūrė, kad negalima pamiršti ir kitų šalių bei reikia parengti šiuo klausimu rezoliuciją.

Vidaus reikalų viceministras Tautvydas Tamulevičius pasidalino savo patirtimis iš laikotarpio, kada dirbo Alytaus vicemeru, gyveno užsienyje. Jo nuomone, reikia labiau įsitraukti į Lietuvos kūrimą. Tai „praktinė išraiška bendrų idėjų neskirstant žmonių, nes esame viena bendruomenė“. Pasak jo, pasaulio tendencijos rodo, kad pilietybės atkūrimo atvejų gausėja. Daugiausia asmenų, kuriems atimta pilietybė, yra Švedijoje, Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, o Norvegijoje, Airijoje, JAV skaičiai mažesni. „Kaskart Migracijos departamentas stengiasi žiūrėti, ar nėra galimybės žmogui turėti dvi pilietybes. Jeigu žmogus įgyja kitos ES šalies pilietybę, reikėtų paieškoti gudresnio mechanizmo, nes vien Jungtinėje Karalystėje gyvena 200 000 išeivių, nežinome, kaip tai galėtų atrodyti po metų. Tai liečia ir Australiją. Jeigu yra laisvas judėjimas, ar yra pažeistas proporcingumas? Aiškesnio atsakymo į šį klausimą nėra, o mes neprivalome visko perkelti į savo teisę, tačiau galime ieškoti kitų būdų. Erdvės tam yra. Reikėtų patobulinti procedūras. Vieneri metai netenkina: reikia viską greitinti, nepaisant to, kad atvejai sudėtingi, skirtingi ir individualūs.“ T. Tamulevičius atkreipė Komisijos dėmesį į kitus svarbius teisės aktus, pavyzdžiui, sprendžiant klausimą dėl paso įteikimo tiems, kurie įsiskolinę valstybei. Pasak jo, reglamentavimas nėra esminis, bet PLB turėtų prisidėti jį svarstant. Jis pasiūlė išnaudoti tai, kad vidaus reikalų ministrė yra šios Komisijos narė: „Turime metus, o tai nemažai.“

Pilietybės reikalų komisijos pirmininkė, LR Prezidento patarėja teisės klausimais dr. Ieva Saudargaitė pranešime komentavo LR Konstituciją ir kalbėjo apie tai, kad svarbiausia yra pilietybės išsaugojimas. Šiuo aspektu ji samprotavo apie išimtis, esą ypatingų nuopelnų sąrašas nėra konkretus (9 str.), bei priminė, kad pagal šį straipsnį pilietybė išsaugota tik keliems asmenims: sportininkui, medicinos mokslų daktarui, žinomam menininkui ir Kovo 11-osios signatarui, iš viso 4 asmenims. „Ar negalėtų keistis nuopelnų pagrindas? Ar tai suderinama – nežinome. Pilietybės reikalų komisija, kaip teisės taikymo subjektas, remiasi esamais įstatymais. Šiuo metu nėra prielaidų jiems keisti. Tačiau PLB siūlymai naudingi“, – sakė I. Saudargaitė.

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto prof. Dr. Egidijaus Šileikio pranešimas buvo

informatyvus ir griežtas. „Prašyti – vadinasi, nusižeminti, įrodinėjant nuopelnus, – teigė jis. – Klausimas jautrus, dėl to ne visi asmenys pateikia prašymą. Anksčiau tik užsienietis galėjo teikti prašymą, ir dėl to nekildavo ginčų, bet kokiu būdu Lietuvos valstybė iš užsieniečio konteksto šį reguliavimą perkėlė į kitą kontekstą? Moksliniu požiūriu tai yra nepagrįsta. Niekas nebando pagrįsti negatyvios genezės aplinkybių. Šiuose rūmuose galima atkurti tai, ko nėra ar kas neveikia. Nuo 1992 metų taikomas griežtesnis reguliavimas. Kaip objektyvizuoti nuopelnų reguliavimą po šių metų neįvykusio referendumo? Jis neefektyvus. Europos Sąjungos teisės raida ir Europos Žmogaus Teisių Teismas verčia pabrėžti, kad teisių praradimas turėtų būti individualus, netaikomas masiškai.“ Apibendrinamas pranešimą E. Šileikis konstatavo: „Lietuvos Respublika yra dėl Lietuvos Respublikos piliečių, o ne atvirkščiai“.

Pranešėjų argumentus kvestionuojančių Komisijos narių pasisakymai buvo skirtingi. Vytautas Juozapaitis ironizavo, esą „diagnozė visur atpažįstama“, ir kaip pavyzdį pateikė atvejį, kai asmeniui buvo atkurta pilietybė ir jis turėjo dvi – Izraelio ir Lietuvos, bet jam persikėlus į Kanadą ji buvo atimta. Jo nuomone, negerai, kada teisės aktai trukdo gyventi, nors piktnaudžiavimo atvejų pasitaiko. Henrikas Antanaitis pasiteiravo, gal galėtų padėti greitas litvakų pilietybės gavimo pavyzdys (vietoj „pasitraukia“ rašyti „išvyko“), į ką I. Saudargaitė atsakė, kad įstatymo nepavyktų pakeisti, o E. Šileikis pridūrė, kad visi piliečiai lygūs, litvakai ar ne. „Kaip tai atrodo? Išvykęs pilietis turi pranešti apie kitos pilietybės suteikimą ir tada prašyti padaryti išimtį?“ Ryčio Virbalio nuomone, praktika turėtų keistis be įstatymų pakeitimų, remtis teisės aktais, ir LR Prezidentas turėtų turėti tą teisę. Edmundas Putrimas paklausė, ką daryti su etniniais lietuviais, gyvenančiais savo istorinėse žemėse, kurios šiuo metu nėra Lietuvos teritorijoje? E. Šileikis atsakė, jog jeigu jie iki to meto turėjo Lietuvos pilietybę arba laiko save lietuviais, problemos nėra. Arūnas Pemkus padarė pastabą, kad apie tai kalbama trylika metų: „Visada buvau prieš referendumą, nes jo įstatymas ydingas *a priori*. Nesutinku su Ž. Pavilioniu, nes tik trys referendumai pavykę, todėl reikėtų kalbėti apie referendumo įstatymą keliant klausimą, kas svarbiau valstybei, o ne piliečiui.“ R. Baltaduonis pasakė, kad dar yra neįvertintų galimybių (pavyzdžiui, vienur vaikų apsauga yra, o kitur jos nėra). A. Vinkus apibendrino diskusiją: „Visi pradėjom aktyviai ruoštis ir Lietuvoje tai visi mato. Visos partijos susivienijo ir palaikė referendumą. *De jure* referendumas įvyko. Tikiu, kad padėtis turi keistis.“

Toliau Komisijos pirmininkas Rimvydas Baltaduonis kalbėjo apie Seimo rinkimų

organizavimą užsienyje. Jis pasidžiaugė, kad Vasario 16-osios signatarai visi gyveno užsienyje, išskyrus vieną, ir tai jiems netrukdė atkurti Lietuvos valstybės, kad labai aktyvios buvo ir moterys, kurios buvo globalaus pasaulio dalimi, tačiau dvejamis metais anksčiau nei JAV įgijo balsavimo teisę ir dalyvavo valstybės gyvenime. Dabar, jo nuomone, tautiečiai nori išlaikyti ryšį su Lietuva (LR Konstitucijos 2 str.), ir dėl to reikia pasimokyti iš klaidų. Per paskutinius rinkimus užsiregistravusių balsuoti buvo 63 030, iš jų 36 procentai Jungtinėje Karalystėje. Japonijoje, Australijoje užsiregistravusiųjų padaugėjo penkis kartus, JAV, Kanadoje, Jungtinėje Karalystėje keturis kartus, Suomijoje, kitose Skandinavijos šalyse tris kartus. Vadinasi, pasiekta daugiau nei 10 procentų žmonių, ir tai rodo, kad kiek pastangų įdedama, toks ir rezultatas. „Kad neiššvaistytume potencialo, galėtų pagelbėti Seimo rinkimų komisija“, – teigė R. Baltaduonis. Jis sakė, kad lengviausia balsuoti paštu, nes prie ambasadų būna didelės eilės, o žmonės negali laukti ilgiau nei dvi valandas, todėl reikia palengvinti registraciją. Europos Parlamento rinkimai sulaukė ne ką mažiau dėmesio ir pasiekė vieną iš aukštesnių balsavimo rodiklių, ir šią tendenciją būtina išlaikyti. Pasaulio lietuvių vienmandatė apygarda yra galimybė prisistatyti.

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės dr. Agnės Širinskienės pranešime buvo svarstomas klausimas, kaip planuoti balsavimo vietas užsienyje. Tam reikėtų nustatyti, ar atsirado naujos susitelkimo vietos. Jos manymu, nuotolinio ryšio priemonės yra vienos pagrindinių. Reaguodama į V. Juozapaičio nuomonę, A. Širinskienė pasakė, kad Naujamiesčio apygardos kūrimas – antikonstitucinis.

Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkės Lauros Matjošaitytės, negalėjusios dalyvauti posėdyje (buvo išvykusi), pranešimas buvo pateiktas vaizdo reportažo forma. Ji pasidžiaugė, kad balsuojančių užsienyje daugėja (iš viso užsiregistravusiųjų apie 60 000, prezidento rinkimuose – 53 000).

Vilniaus universiteto Chemijos ir geomokslų fakulteto doc. dr. Rolandas Tučas savo pranešime pateikė daug lentelių su išsamiais geografiniais rinkiminės statistikos duomenimis, gyventojų skaičiais Lietuvos miestuose, regionuose ir Lietuvos piliečių pasaulio šalyse. Jis supažindino su LRS rinkimų įstatymo (33 str.) pakeitimais. Antai 1 punkte nebeminima formuluotė „Lietuvos teritorijoje“, formuluotėje „paskutiniuose rinkimuose“ nebeliko žodžio „Seimo“. Pasak jo, galima susipainioti, kokiuose būtent rinkimuose. 2 punkte vertinamas ne rinkėjų, o dalyvavusiųjų skaičius, jei yra daugiau nei 0,9 vidutinio rinkėjo visose

vienmandatėse rinkimų apygardose, diplomatinėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse. Tokiu būdu paskutiniuose rinkimuose dalyvavusiųjų skaičius Jungtinėje Karalystėje – 19 000 (daugiau nei trečdalis), JAV – 7 000, Airijoje ir Norvegijoje – apie 4 000. 1990–2018 metais Lietuvoje gyventojų sumažėjo 904 000. Iki 1991-ųjų kreivė augo, paskui pradėjo leistis. Klaipėdoje, Kaune ir Vilniuje gyventojų daugėja, o Panevėžyje, Alytuje ir provincijoje mažėja, ir nuo to priklauso rinkimų apygardų sukūrimas arba panaikinimas (Panevėžyje -1,46%, Vilniuje +0,97%, Kaune +0,23%, Klaipėdoje +0,63%, Alytuje -1,35%). Taigi 2018 metais situacija kardinaliai pasikeitė ir, pasak R. Tučo, dėl natūralios kaitos, bet ne dėl migracijos saldo prarandami gyventojai. Išaugo imigracija, nors išliko ir didelė emigracija. Išvyksta daugiausia lietuviai, o labai daug atvyksta ukrainiečių, baltarusių, rusų ir kitų šalių gyventojų. Kita problema yra gyventojų senėjimas. Pagal amžių gyventojai netolygiai pasiskirstę – Vilniuje yra suvažiavusių trisdešimtmečių „kalnas“. Kadangi mažiausias leistinas rinkiminės apygardos rinkėjų skaičius yra 31 234, o didžiausias – 38 000, kuriamos naujos (Pašilaičių Vilniuje), jos keičia ribas arba jungiamos net iki trijų į vieną (tokių yra 10).

Užsienio reikalų ministerijos Užsienio lietuvių departamento direktorius Marijus Gudynas savo pasisakyme atkreipė dėmesį, kad, tikėdamiesi sklandaus balsavimo, užsienio lietuviai turi pasirūpinti, kad kuo anksčiau įsijungtų visi, ir VRK, ir bendruomenės. Taip pat jis paminėjo keturis iššūkius. Pirmas yra registracija. Anketa susideda iš 2 lapų, todėl dažnai rinkėjas nesulaukia įregistravimo patvirtinimo. Antra problema – bendrieji organizaciniai sunkumai. Pasirengimas rinkimams reikalauja didelių žmogiškųjų išteklių, vyksta kelis mėnesius, todėl daug žmonių atkrenta. Trečia, balsuojant paštu reikia kaskart iš naujo registruotis, todėl susidaro didelė masė duomenų, kurių atstovybės nepajėgia apdoroti. Ketvirta, didelės eilės. Visus šiuos iššūkius įveikti galima viską sutikrinus ir supaprastinus. LRS kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyriaus patarėjo Mindaugo Skačkausko nuomone, labai sunku įgyvendinti išankstinę registraciją, kad nereiktų jos kartoti, nes tai sudėtingas klausimas. Žmonės labai migruoja. Neišeina ir paankstinti, nes realiai visada lieka tik mėnuo iki rinkimų (rugsėjis, o ne laikotarpis nuo, tarkim, gegužės). Balsuoti paštu yra geriausia, galimybės puikios, tik svarbu nurodyti tikslų adresą. Elektroninis balsavimas, kaip rodo kibernetinio saugumo pareigūnų analizė, nesaugus. D. Asanavičiūtė padarė pastabą, kad sunkumai kyla ne dėl interneto, o dėl sisteminių trukdžių.

Lapkričio 19 dieną, antradienį, buvo svarstoma tema *Metai po „Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategijos“ patvirtinimo: įgyvendinimas ir pasiūlymai rengiamai Nacionalinės pažangos strategijai*. R. Virbalio, Gedimino Karoblio, Simono Gentvilo kalbose daugiausia buvo kalbama apie socialinę jautrumą, įvaizdžio patrauklumą, apie būdus, kaip pasiekti, kad moksleiviai norėtų likti studijuoti ir gyventi Lietuvoje, kad 2/3 lėšų atitektų ne tarpininkui, bet pagrindiniam gavėjui ir kita.

LR Vyriausybės kanclerio pirmasis pavaduotojas Deividas Matulionis perskaitė pranešimą, kuriame kalbėjo apie gyvenimo lygio ir gimstamumo koreliaciją (mirtingumas viršija gimstamumą), emigruojančio jaunimo ir reformų švietimo srityje santykį. Pasak jo, gyvename ne socialinėje, o grynojoje rinkos ekonomikoje, ir tai ne šios vyriausybės kaltė, o ekonomikos politikos rezultatas. Pagal statistiką, blogiau yra tik Bulgarijoje. Susidaro milžiniškas atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių. Nuo 2019 metų sausio iš Lietuvos jau emigravo 34 417 nuolatinių gyventojų, grįžo 25 001. Emigruoti – madinga. Pasak D. Matulionio, būtina nustatyti lubas emigrantams ir skatinti grįžtamąją reguliuojamąją imigraciją pasinaudojant vieno langelio principu, supaprastinant migracijos procedūras, rengiant lietuvių kalbos kursus užsienio ir Lietuvos piliečiams.

Vietoj švietimo, mokslo ir sporto ministro dr. Algirdo Monkevičiaus pranešimą skaitė viceministras Arūnas Mikšys. Jis pristatė 10 konkrečių priemonių imigracijos – emigracijos strategijai įgyvendinti, kaip antai sukurta mokyklų tinką (10-yje savivaldybių 22 mokyklos, turinčios atitinkamas pakopas), parengtas rekomendacijas, tinklalapį, atnaujintą mokinių registrą (šiemet yra grįžę 1540 mokinių), atnaujintą švietimo valdymo informacinę sistemą, patvirtintą lituanistinio švietimo programą ir kitas. Jo nuomone, daugeliu atvejų daug ką darome atskirai, o reikia pastangas integruoti. Į pastabas dėl vaikų saugumo, mažiausiai pažangių jungtinių klasių, vaikų kilnojimo, grįžtančiųjų diskriminavimo ir kitų susikaupusių rūpesčių kancleris atsakė, kad problemas reikia nustatyti ir pasinaudoti užsienio lietuvių patirtimi Lietuvoje konsoliduojant pastangas.

Toliau pranešimą skaitė socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas Kukuraitis. Jis pateikė duomenis apie nuveiktus darbus gerinant socialinę padėtį. Pirma, tai šeimos kortelės modelio sukūrimas. Kortelė jau veikia, ja jau gali naudotis 12 744 asmenys, 54 000 pareiškė norą ją įsigyti. Nuolaidos teikiamos 116 juridinių asmenų, pirmenybė teikiama šeimoms, turinčioms neįgalių vaikų. Antras klausimas yra bazinių paslaugų šeimai paketo nustatymas. „Reikia susitarti, kas jį

sudaro“, – sakė ministras. Trečias punktas yra paramos būstui įsigyti ar išnuomoti plėtra. Atsirado aiški sistema. Ketvirta – išmokos vaikui. Paramą gavo 200 000 asmenų, kurie anksčiau jos negaudavo. Kitais metais planuojama didinti universalią išmoką iki 60 Eur, papildomą išmoką iki 40 Eur. Stengiamasi pasiekti ES vidurkį. Ministro nuomone, būtina įvesti visuotinę nemokamą mokinių maitinimą, nes dabar jį gaunantys vaikai esti pašiepiami, bijo eiti valgyti ir lieka alkani. Penktas punktas – vyresnio amžiaus žmonių integracija. „Pensijas didinti sunku, nes jos susietos su algomis. Slaugos ir globos paslaugas reikia sujungti į atskirą fondą, juolab kad globos poreikis išaugo 10 kartų“, – teigė L. Kukuraitis. Dalykiškas ir nuoširdus visada punktualaus ir dalyvaujančio visuose Komisijos posėdžiuose ministro pranešimas parodė, kad iš tikrųjų stengiamasi vykdyti socialinės atskirties mažinimo ir kitus svarbius ministerijos darbus.

Ekonomikos ir inovacijų viceministro dr. Mariaus Skuodžio pranešime „Talentų pritraukimas į Lietuvą: ką turime šiandien?“ buvo pažymėta, kad Lietuva užima 35-tą vietą iš 125 šalių pagal talentų konkurencingumo reitingus: šalis pakilo į aukštesnę vietą per kelerius metus. Tam skirto portalo lankytojų skaičius išaugo 2 kartus, per mėnesį gaunama per 900 gyvenimo aprašymų, tad potencialą viceministras mato didelį. Kalbėdamas apie talentų ekosistemą, jis pabrėžė, kad baigus studijas dirbti Lietuvoje trukdo daugybės leidimų reikalavimas, susiduriama su begale institucijų. O kartais institucijos pateikia skirtingą informaciją ir taip sugaištama daug laiko. M. Skuodis pažadėjo vienoje vietoje Vilniuje įdiegti vieno langelio vienam atvykusiam praktiką pagal skandinavišką modelį, kada atvykęs asmuo iš karto gauna tam tikrą paslaugų skaičių (mokykla, bankas, poliklinika ir t.t.). Jeigu modelis pasiteisins, jis bus įdiegtas ir kitur.

URM Užsienio reikalų departamento direktoriaus Marijaus Gudyno pranešime buvo aptartas „Globalios Lietuvos“ programos integravimas į valstybės institucijas, Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ ir Nacionalinės pažangos planas. Juose direktorius nematė diasporos, dirbo samdyti ekspertai, bet po pusės metų darbo išėivijos įtraukimas atsirado tarp prioritetų. „Gaires Lietuvos diasporos politikai 2020–2030 m. atidavėme vyriausybei, jas ruošėm pagal tai, ką daro kitos šalys, – dalijosi patirtimi M. Gudynas. – Gairėse išskirti du esminiai prioritetai: 1. tautinės tapatybės ugdymas, 2. įsitraukimas į Lietuvos gyvenimą.“ Jo nuomone, Globalios Lietuvos idėja turi tapti visuotinai suprantama. Ji paprastai siejama su globalizacija, bet taip nėra. Reikia stiprinti lituanistinį švietimą užsienyje. Pranešimą M. Gudynas baigė žodžiais: „Tegul pasaulio lietuvių – tautos

vienybės – metai tęsiasi!“

Pasisakymų eigoje L. Kukuraitis pažymėjo, kad veikia vienas vaikų raidos centras Vilniuje, nors reikia penkių. Į pastabą, kad daugėja slavų, nekalbančių valstybine kalba, ir klausimą, koks yra šios problemos sprendimas, ministras atsakė, jog čia esą daug chaoso ir kai kam norėtųsi, kad jo būtų dar daugiau (pavyzdžiui, tolimųjų reisų vairuotojų norima tik ukrainiečių). „Šitai stengiamės reguliuot, nes kitaip pasmerksime save, – sakė jis. – Į Lenkiją jau atvyko milijonas ukrainiečių.“ M. Gudynas pažymėjo, kad į nacionalinių krizių valdymą diaspora įtraukta neseniai, nors istoriškai ji visada vaidino didelį vaidmenį. „Egzistuoja gynybos planai, saugumo planai, į juos taip pat reikia įtraukti išeiviją“ – sakė jis. Buvo iškeltas klausimas apie valstybinės kalbos mokėjimą. Paaškėjo, kad įstatyminės bazės, reglamentuojančios, kaip integruoti užsieniečius ir kitus nemokančius valstybinės kalbos, kaip paruošti grįžusius ir atvykusius kitakalbius darbui kad ir universitete, nėra.

Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Juozas Augutis pranešime kalbėjo apie aukštojo mokslo padėtį. Nuo 2015 metų jaunimo (19–29 m.) sumažėjo 14, 42%, prognozuojamo abiturientų skaičiaus dinamika iki 2030 metų taip pat nedžiugina. 54% išvykstančių yra iki 35 metų amžiaus. Aukštųjų mokyklų absolventų skaičius mažėja: 2011 m. jų buvo 42 424, 2020 m. prognozė – 23 594. „Žmonių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, poreikis tik didės, jų jau dabar trūksta, – teigė rektorius. – Turime išnaudoti faktą, kad išeivių ryšiai su Lietuva nenutrūkė, dauguma jų yra mūsų informaciniame lauke, 18–25 metų asmenys pozityviai žvelgia į aukštąjį mokslą, o migrantai savo grįžimą į Lietuvą sieja su realiomis permainomis ekonomikos ir valstybės valdymo srityse.“ Tam pasitarnauja nuotolinės programos, diegiamos VDU Inovatyvių studijų institute (ISI). 2967 studijų dalykai nuotolinių studijų aplinkoje, naudojamos vaizdo konferencijos ir kitos priemonės iš dalies skatiną sugrįžti į Lietuvą. Nuotolinėse studijų programose užimti 837 dėstytojai, 8522 studentai, jungiamasi iš 90 šalių. Tačiau yra sunkumų, kuriuos padėtų spręsti valstybės parama ir speciali pagalbos programa nuotoliniu būdu studijuojantiems ir užsienyje gyvenantiems studentams. Reikia ir lankstesnės valstybės politikos tarptautinių studentų atžvilgiu. Lietuvoje galėtų studijuoti nuo 30 000 iki 50 000 užsieniečių. Kol kas tik 7% užsienio studentų įsidarbina Lietuvoje. J. Augutis pateikė pasiūlymus, kaip sisteminiu, aukštojo mokslo ir darbdavių lygmeniu palengvinti užsieniečių integravimą į mokslą ir vėliau į darbo rinką.

Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorės Romos Žakaitienės pranešimas nušvietė padėtį savivaldybėse. Paprastai žmonės grįžta į tas savivaldybes, iš kurių išvažiavo, poreikis yra, tačiau trūksta reintegracijos programos. Buvo pateikta papildomos informacijos apie numatytus reintegracijos instrumentus ir videoprogramas, kam turėtų būti pasiruošę tie, kurie grįš. Projektas yra įsibėgėjęs, šiuo klausimu vyks konferencija birželio mėnesį.

Lapkričio 20 dienos posėdžiai buvo skirti tautinės tapatybės ugdymui Lietuvos švietimo įstaigose ir lietuvių padėčiai etninėse žemėse. Kaip visada, labai tikslinga buvo Henriko Antanaičio kalba, kurioje jis pateikė siūlymus dėl mokytojų rengimo ir tautinio ugdymo mokyklose. Komisijos pirmininkas A. Vinkus jį apdovanojo žymeniu „už teisingas strategijas“.

Vytautas Juozapaitis retoriškai klausė, kodėl dabar tik išvykę iš šalies jauni žmonės, ypač gyvenantys JAV, sužino apie savo tautines šaknis, dalyvauja tradiciniuose renginiuose iš širdies, iš įsitikinimo, o to nedaro čia, Lietuvoje? Gal jaučiasi neįvertinti? „Patriotizmas pirmiausia yra pagalba šalia esančiam. Emigruojama iš skausmo ir nevilties. Politikai keičiasi, o gyvenimas eina.“ Pasak V. Juozapaičio, šių procesų gilios šaknys. Tai mūsų išlikimo, valstybingumo ir saugumo klausimas.

Švietimo ministerijos kancleris Tomas Daukantas, atstovaujantis švietimo, mokslo ir sporto ministrui, pasiūlė į klausimą pažvelgti per teatro prizmę. Į klausimą, ar vyksta tautinis ugdymas Lietuvos mokyklose, jis atsakė, kad turbūt nepakankamai. O nuėję į teatrą po kelių valandų esame pasisėmę emocijų. „Ar valstybė yra parašiusi tautinės tapatybės ugdymo scenarijų? Lietuvių valstybinės kalbos mokymas suvokiamas savaime, skaitomi grožiniai ir kiti literatūros kūriniai. Vaidmenį mokiniai atlieka, bet ar jaučia? Ar kiekvieną jaudina tautiniai šokiai, žaidimai, kalendorinės šventės?“ Kancleris suminėjo tautinius istorinio lavinimo aspektus. Istorijos pamokose dėmesys skiriamas laisvės kovoms, mokyklos aprūpintos vadovėliais, filmais šia tematika. Visi žino projektą „Misija – Sibiras“. Mokiniai taip pat keliauja partizanų takais, dalyvauja minėjimuose, Dainų šventėse, įvairiuose klubuose, veikia skautai, valančiukai, jaunieji šauliai ir kitos organizacijos. „Ar gali būti tautinės tapatybės ugdymo per daug? Padėsiu klaustuką“, – mįslingai baigė kalbą T. Daugirdas.

Lietuvos Respublikos ambasadorius Airijos Respublikai Egidijus Meilūnas perskaitė pranešimą apie pasiekimus ir iššūkius Airijoje. Pasak jo, Airija yra jauna

valstybė ir lietuvių bendruomenė jauna, labai didelė – antra po JK ir trečia pasaulyje – apie 80 000 lietuvių. Amžiaus vidurkis yra 22 metai, daug vaikų. Mišrių šeimų – apie 4%. Pirmoji lietuviška mokykla įkurta 2004 metais („4vėjai“), šiuo metu veikia 18 mokyklų, bus ir devyniolikta. Jose mokosi 800 mokinių, dirba 70 mokytojų. Airijos vyriausybė sudarė galimybę vyriausybinėse mokyklose mokytis lietuvių kalbos, moko profesionalūs mokytojai. Jei klasėje yra bent 8 mokiniai, dėstoma lietuvių kalba. Tokiose klasėse mokosi 119 mokinių, jie laiko lietuvių kalba abitūros egzaminą. Lietuvių kalbą galima pasirinkti kaip vidurinės mokyimo programos dalyką. Gerosios praktikos: konkursai, skirti Kovo 11-ajai Dubline, kuriuose dalyvauja daug mokinių. Šiais metais vyko pirmasis Airijos lituanistinių mokyklų mokytojų kongresas. Lietuviški vadovėliai netinka, todėl geriau dirbti pagal adaptuotas mokyimo programas. Bendradarbiaujama su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, pradedama bendradarbiauti ir su Vytauto Didžiojo universitetu Kaune. Yra ir problemų. Tai pirmiausia neformaliojo švietimo mokyklų statusas (klubas, būrelis?), mokytojų stoka, brangi patalpų nuoma, per maža paramos iš Lietuvos, nėra galimybės išduoti Lietuvoje pripažįstamus mokyklos lankymo ir baigimo liudijimus. Sistemingai nors kartą per savaitę lietuvių kalbos mokosi tik 7-8%. Taip yra dėl trijų priežasčių, viena jų – netinkamas tėvų požiūris, mitai apie dvikalbystės žalą. Taigi išeivijoje vyksta jaunosios kartos nutekėjimas. Koks požiūris į šį reiškinį? 1. Mano nuomone, tai nėra problema, nes visi turi pasirinkimo teisę tapti airiais. 2. Tai tėvų reikalas. 3. Tai yra problema, bet yra didesnių. 4. Didelė problema. Klausimas toks: ar mūsų yra 2,7 ar 4 milijonai? Pranešimą E. Meilūnas apibendrina sakydamas, kad ryšys turi būti kuo glaudesnis, kad reikia stiprinti neformaliojo švietimo mokyklų tinklą, keisti jų statusą ir teikti nuolatinę finansinę paramą (pvz., skiriant krepšėlių), šviesti tėvus.

Per diskusijas buvo keliamas klausimas, kodėl trūksta lėšų vaikų neformaliajam ugdymui, ES lėšos iššvaistomos per visus laukus, nėra prioriteto. Į H. Antanaitis klausimą, ar yra galimybė tautinės tapatybės ugdymą įtraukti į formaliojo ugdymo programą, nepriklausomai nuo pasirinkto dalyko – muzikos, sporto ar ko kito, švietimo ministro dr. Algirdo Monkevičiaus pavaduotojas atsakė, jog tai yra lėtas procesas. Kaip atskiros valandos formalus ugdymas yra svarstomų klausimų sąrašė, vyksta diskusijos. Kaip išmatuoti tokio ugdymo kokybę? Apibrėžimo kol kas nėra. Visi dalykai aiškiai apibrėžti, vertinimas balais susijęs su žiniomis, o tautinės tapatybės ugdymas esąs daug platesnis ir neturėtų būti tik formalus. G. Karoblis pažymėjo, kad jau trūksta mokytojų, ir greitai trūks nebe šimtų, o tūkstančių. Besiruošiančių tapti mokytojais pažymiai ne per geriausi. „Ar ministras asmeniškai pakalbės su geriausiais abiturientais ir bandys juos įtikinti tapti mokytojais, nes pažangiausius būtina įtraukti, suvilioti individualiomis stipendijomis?“ Kadangi ministro nebuvo, klausimą teko peradresuoti.

Etninių žemių klausimu Aidis Staskevičius, dr. Stasys Tumėnas kalbėjo gana santūriai. S. Tumėnas sakė: „Esant tokioms aplinkybėms, kada gali nesusirinkti klasė, Lietuva galėtų skirti finansavimą. Nėra valstybės strategijos.“ M. Gudynas į klausimą vėl pažvelgė per „Globalios Lietuvos“ projekto prizmę, ši programa

pratęsta dar vieneriems metams ir galios iki Nacionalinės pažangos plano (NPP). Kasmet apie 40 000 eurų skiriama kultūros ir meno darbuotojų etatams Rusijos Federacijoje, Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje ir Kaliningrade. Valstybė šių šalių lietuvių bendruomenes aprūpina vadovėliais, autobusais ir kitkuo, skiria lėšų lituanistiniam švietimui, vasaros stovykloms ir t. t.

LR konsulato Seinuose kanceliarijos vedėjas, istorikas Petras Maksimavičius pranešime teigė, kad etninės žemės – specifinis regionas ir šiam klausimui reikėtų skirti kelias dienas. Pranešime pacitavo partizaną Albiną Kentrą, kalbėjo apie lietuvišką kilmę išsaugojusius vandenvardžius, pagal kuriuos ir nūdien galime nustatyti buvusios Lietuvos ribas.

Lapkričio 21 dieną priimtos rezoliucijos:

„Dėl rengiamos 2021–2030 m. nacionalinės pažangos programos“

„Dėl etninių žemių lietuvių padėties“

„Dėl artėjančių Seimo rinkimų organizavimo užsienyje“

„Dėl gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo“

„Dėl tautinės tapatybės ugdymo“.

Seimo kanceliarijos nuotraukos (aut. – Džoja Gunda Barysaitė)

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

